

Olli Ruohomäki, vieraileva johtava asiantuntija, Ulkopoliittinen instituutti

AFGANISTAN JA ISLAMILAISEN EMIRAATIN NOUSU

TRAAGINEN VÄISTÄMÄTTÖMYYS

On aika tunnustaa se väistämätön tosiasia, että Taliban on näillä näkymin tullut jäädäkseen. Kansainvälinen yhteisö ei saa hylätä Afganistanin kansalaisia karun tulevaisuuden edessä, jota varjostaa kovan linjan islamistinen hallinto.

Afganistanin historiassa on alkanut uusi aikakausi. Taliban – yksi terrorismin vastaisen sodan alkuperäisistä kohteista – valtasi Kabulin 15. elokuuta. Afganistanin hallitus kaatui, kun presidentti Ashraf Ghanin ja hänen neuvonantajansa pakenivat maasta. Niin afgaanihallituksen, Yhdysvaltain ja sen liittolaisten kuin useimpien asiantuntijoiden yllätykseksi Taliban eteni Kabuliin vain kymmenen päivään jälkeen, kun se oli vallannut Zaranjin kaupungin Iranin rajalla.

Monet alueet ja useat maakuntien pääkaupungit hylättiin ilman taistelua. Tuhannet afgaanisotilaat ja poliisit antautuivat Talibanille. Afgaan armeija luotti liikaa siihen, että vaatimattomat ilmavoimat, kommandot ja erikoisjoukot olisivat onnistuneet pitämään Talibanin loitolla. Nämä kaikki joutuivat

alakynteen. Vaikka Talibanin joukot olivat pienilukuisempia, ne olivat sisäisesti vahvan yhtenäisiä ja erityäin motivoituneita. Ne omaksuivat ja pitivät yllä armeijan aloitteellisuutta pakottaen afgaan armeijan ja poliisin mukautumaan liikkeisiinsä sekä lopulta hukkaamaan niiden strategisen ja taktisen terän.

Moni pitää Talibanin nousua hyvin huolestuttavana, mutta tulisi muistaa, että Kabulin hallinto saavutti parhaimmillaankin vain rajallisen kannatuksen. Vaikka hallinto oli demokraattisesti valittu, sillä ei ollut juurikaan legitimitettä ja poliittista vaikutusvaltaa niiden alueiden ulkopuolella, joiden häviäminen vahvistuvalle Talibanille oli vain ajan kysymys. Tämän lisäksi maakunnissa oli lukuisia voimahahmoja ja sotaherroja omine tarkoituksiperineen. Jotkut heistä osoittivat muodollista

tukea hallitukselle Talibanin vastaisessa taistelussa, mutta he olivat tosiasiaa kiinnostuneempia omien läänitystensä säilyttämisestä.

Koska Kabulin hallitus oli hauras tasapainotellessaan useiden toimijoiden ja intressien ristipaineessa, se ei ollut erityisen kykeneväinen ylläpitämään hallintoa, palveluita ja turvallisuutta kansalle laajamittaisesti. Hallitusta vaivasivat lisäksi korruptio ja huono johtaminen. Tämä heikensi turvallisuusjoukkojen saavutuksia taistelussa väsymättöntyä vihollista vastaan, joka suhtautui vastapuoleen amerikkalaisten nukkehallituksena.

On aika hyväksyä se väistämätön tosiasia, että Taliban on näillä näkymin tullut jäädäkseen. Maassa ei ole uskottavaa oppositiota, sillä kaikki merkittävimmät sotapäälliköt, jotka olisivat voineet haastaa Talibanin,

ovat enimmäkseen hajaantuneet. Joidenkin tietojen mukaan varapresidentti Amrullah Saleh tosin piilottelisi vielä maassa Panjshirin laaksossa.

Kyse ei ole myöskään vain siitä, pystyvätkö vastavoimat haastamaan Talibanin. Talibanista on tullut keskeinen osa Afganistanin sosiaalista kudelmaa, erityisesti pataaniaalueiden sydänmailla Etelä- ja Itä-Afganistanissa. Heidän aatteessaan yhdistyvät vanhoillinen maailmankuva, konservatiivinen ja maaseutumainen pataanien elintapa sekä traditionalistinen Islamin tulkinta. Vaikka Taliban näkee jihadin sotivan väärauskoisia voimia ja ideologiaa vastaan, se ei suoranaisesti kannata globaalia jihadismia tai ole osa sitä – ainakaan vielä.

Lupaus pitää al-Qaida kurissa oli yksi Yhdysvaltain ja Talibanin välisen Dohan sopimuksen kulmakivistä. Jää nähtäväksi, kuinka tämä lupaus toteutuu. Yhteys erityisesti Talibanin Haqqani-verkoston ja al-Qaidan välillä on vahva, ja useita al-Qaida soluja on läsnä Afganistanissa.

Talibanin vuosia hallitsemilla alueilla siviilien elämä on jatkunut perinteisesti siitä huolimatta, että Taliban on tyrkyttänyt hallintoon ja oikeuskäsitykseen jyrkkää tulkintaansa sharia-laista ja tapaoikeudesta. Monissa paikoissa,

kuten kouluissa ja lääkäriklinikoilla, palveluja on tarjottu Talibanin valvonnan alla, ja myös tytöt ovat saaneet käydä koulua. Olosuhteet ovat kuitenkin vaihdelleet paikasta riippuen. Samanaikaisesti maassa on monia yhteisöjä, jotka eivät ole hyötyneet Afganistanin kehityksestä, vaikka maahan on virrannut miljardien edestä avustusrahaa länsimaiden valtuuttaman ja tukeman hallinnon ansiosta.

Tämän kommentin kirjoittaja tapasi vuosia sitten entisen Talibanin ulkoministerin Ahmad Mutawakilin. Kun keskustelu kääntyi Talibanin näkemyksiin ihmisoikeuksista, vertausta käyttäen Mutawakil totesi: ”Kun auton moottori on rikki, ilmastointi on ylellisyyttä”. Yksi tulkinta lausduksesta voisi olla, että sekasorron keskellä on keskityttävä selviytymiseen. Sosiaalisten parannusten aika on myöhemmin.

Talibanin hallitsemilta alueilta on tihkunut raportteja, joiden mukaan turvallisuus alueilla on yleisesti sanottuna hyvää – ainakaan niitä eivät vaivaa kiertävät varkaat, jotka ryöstävät ja raiskaavat ihmisiä, eivätkä ne ajaudu Taliban-taistelijoitten ja Afganistanin turvallisuusjoukkojen ristituleen. Eräänlainen rauha on laskeutunut Afganistaniin. Vielä on avoinna, kauanko se kestää.

Kansainvälisen yhteisön on valittava Skyllan ja Kharybdisin, huonon ja vielä huonomman vaihtoehdon välillä. Tässä tapauksessa Taliban edustaa huonoa valintaa, mutta näkymä loputtomasta väkivallasta ja siviilien kärsimyksestä osaamattoman, korruptoituneen ja ulkoisen avun keinoin toivotonta taistelua pitkittävän Kabul hallituksen vallassa olisi voinut olla vielä pahempi. Tilanne olisi voinut huonontua entisestään, mikäli se olisi kärjistynyt avoimeen sisällissotaan hallinnon, maakuntien sotaherrojen, Talibanin ja muiden jihadistiryhmien, kuten Afganistanissa toimivan, Isisiin liitetyn Vilayat Khorasan -ryhmän välillä.

Talibanin johto on ilmaissut olevansa valmis työskentelemään kansainvälisen yhteisön kanssa. Se on jopa kutsunut kansainvälisiä järjestöjä ja suurlähetystöjä jäämään maahan. Jää nähtäväksi, mitä tapahtuu käytännössä. Onko islamilaisen emiraatin kanssa työskentely kansainvälisten toimijoiden näkökulmasta täysin sopimaton kaiken tapahtuneen jälkeen? Tarjolla ei ole helppoja vastauksia. Riippumatta ratkaisusta kansainvälinen yhteisö ei saa hylätä Afganistanin kansalaisia karun tulevaisuuden edessä, jota varjostaa kovan linjan islamistinen hallinto. /